

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI

NAVOIY DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

Pedagogika fakulteti

Tasviriy san`at va muhandislik grafikasi kafedrası

Tasviriy san`at va muhandislik grafikasi ta'lim yo`nalishi

3–kurs 1 guruh talabasi Kenjayeva Hurriyatning

Mis qumg`on, sapol lagan va va shardan iborat natyurmort

qalamtasviri mavzusidagi

KURS ISHI

Ilmiy rahbar:

Shovdirov S.A.

Navoiy – 2013

« T A S D I Q L A Y M A N »
Kafedra mudiri _____
« ____ » _____ 20__ y.

K U R S (i s h i) L O Y I H A S I

_____ fan bo`yicha

Guruh _____ talaba _____
Rahbar _____

T O P S H I R I Q

1. Ishlanadigan loyiha mavzusi _____

2. Boshlang`ich ma`lumotlar _____

3. Qo`llanmalar _____

4. Chizmalı qismning tuzilishi _____
 1. _____
 2. _____
 3. _____
 4. _____
5. Yozma qismining tuzilishi _____

6. Qo`shimcha vazifa va ko`rsatmalar _____
7. Kurs (ishi) loyihasini bajarish rejasi

Rahbar _____

TASVIRIY SAN`AT VA MUHANDISLIK GRAFIKASI KAFEDRASI

T A Q R I Z I

Kurs ishining yakuniy natijalari

Uslubiy qism	Ko`rgazmali qurollar	Adabiyotlar	Rasmiylashtirish	Himoyachi	Jami ball

Rahbar _____

NAVOIY DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

PEDAGOGIKA FAKULTETI

Tasviriy san`at va muhandislik grafikasi kafedrasining

20__-yil _____dagi ____-sonli yig`lish qaroridan

K O` C H I R M A

Qatnashdilar:

K U N T A R T I B I

2009–2010–o`quv _____ yilida
_____ fakulteti
_____ ta`lim yo`nalishi talabasi
_____ ning
kurs ishi mavzusini tasdiqlash to`g`risida

E S H I T I L D I :

Kafedra mudiri: katta o`qituvchi. S.A. Shovdirov so`zga chiqib kafedra a`zolarini kurs ishi mavzusi bilan tanishtirdi va mavzuning dolzarbligi bugungi kundagi ahamiyatini nazarda tutib:

_____ nomli kurs ishining mavzusi qilib tasdiqlansin.

Ilmiy rahbar etib _____ belgilansin.

Kafedra mudiri:

katta o`qituvchi. S.A. Shovdirov

NAVOIY DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
PEDAGOGIKA FAKULTETI
Tasviriy san`at va muhandislik grafikasi kafedrasining
20__-yil _____dagi ____-sonli majlis qaroridan

K O` C H I R M A

Qatnashdilar:

K U N T A R T I B I

3–kurs talabalarining kurs ishi muhokamasi.

E S H I T I L D I :

Kafedra mudiri: katta o`qituvchi S.A. Shovdirov so`zga chiqib, kafedra a`zolarining qalamtasvir rangtasvir va tasviriy san`at o`qitish metodikasi hamda muhandislik grafikasini o`qitish metodikasi fani bo`yicha tayyorlagan kurs ishi haqida to`xtalib, ishning to`liq talab asosida tayyorlanganligini, kurs ishining xulosasi, zaruriy hujjatlari rasmiylashtirilganligini ta`kidlab o`tdi.

Shundan so`ng talaba: _____

O`z mavzusi bo`yicha uning dolzarbligi, maqsadi, vazifalari, olib borilgan uslubiy ishlarning natijalari haqida o`zining xulosa va tavsiyalarini bayon etdi.

Kurs ishining mavzusi yuzasidan berilgan savollarga to`liq javob qaytardi.

MAJLIS QAROR QILDI:

1. Talaba: _____ ning

_____ mavzusidagi kurs ishi tugallangan ish deb hisoblansin.

2. Kurs ish himoyaga tavsiya etilsin.

Kafedra mudiri:

katta o`qituvchi S.A. Shovdirov

MUNDARIJA

KIRISH.....

I–BOB. QALAMTASVIR HAQIDA UMUMIY MA’LUMOTLAR

1.1. Qalamtasvir hamda uning maqsad–vazifalari.....

1.2. Tasvirlashning asosiy qonun–qoidalari.....

II–BOB. Tasviriy san`atning janrlari.....

2.1. Natyurmort janri.....

2.2. Mis qumg`on, sapol lagan va va shardan iborat natyurmort chizish...

Xulosa.....

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.....

KIRISH

Mustaqil ,ozod va obod yurtimiz o'z taraqqiyotining yillik zalvorli, samarali, yutuqlarga boy bo'lgan odimlarni bosib o'tdi. Mamlakatimizda boshqa barcha soxalar qatori ilm–fan, sa'nat, adabiyot, mar'ifatga katta e'tibor berib kelinmoqda hukmatimiz tominidan chiqarilgan va izchillik bilan amalga oshirayotgan “Ta'lim to'g'irisida”gi Qonun hamda "Kadrlar tayorlash Milliy dasturi" amaliyoti buning yorqinisbotidir. Shunday kelajagimizda poydevori hisoblanuvchi ko'pdan–ko'p ishlarning rivoji uchun Prezidentimiz jon kuydirib imkoniyatlar yaratmoqda.

Istiqlol tufayli o'zining mustaqil taraqqiyot yo'lidan borayotgan jamiyatimiz kun sayin demokratlashib, davlat, jamiyat va shaxs munosabatlari tobora ko'proq mantiqiy mushohada qilish tamoyillariga asoslanmoqda. Ta'lim tizimi oldidagi davlat buyurtmasi O'zbekiston Respublikasi “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”ning asosiy g'oyalarida o'z aksini topgan.

Jamiyat rivojlanishining hozirgi bosqichida barkamol insonni tarbiyalash eng asosiy, kechiktirib bo'lmaydigan muhim vazifalardan biridir. Prezidentimiz Islom Karimov ta'kidlaganidek: “Sog'lom avlodni tarbiyalash buyuk davlat poydevorini, faravon hayot asosini qurish deganidir” [4, 3]. Shu jihatdan olganda, mamlakatimizda sog'lom avlod dasturi harakatining keng tus olgani, “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” asosida ta'lim–tarbiya tizimining tubdan isloh etilayotgani ham ana shu ulug'vor vazifani amalga oshirish yo'lidagi muhim qadamdir.

O'zbekiston Respublikasi mustaqil Davlat suverenligini qo'lga kiritgan birinchi kunlaridanoq uzluksiz ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan keng islohotlar milliy ta'lim–tarbiya tizimini takomillashtirishga, zamon talablari bilan uyg'unlashtirilgan, jahon andozalari darajasiga mos “milliy modelni” hayotga tadbqiq qilishga qaratildi. Jamiyatimizdagi fuqarolar tafakkurini yangilash, milliy o'zlikni anglash, milliy va umumbashariy qadriyatlarni o'zlashtirish orqali, o'quvchilarning

iste'dodlari, qobiliyatlarini tadqiq etish, estetik tafakkurini shakllantirish va rivojlantirish davlat umummilliy siyosati darajasidagi masalalardan biri sifatida belgilab berilishi yosh avlodni har tomonlama kamol toptirish uchun ta'lim–tarbiyaning barcha sohalarida, ularning omillari va vositalarini ishga solishni taqozo etmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov shaxsning ma'naviy sifatlariga, ularni tarbiyalash ijtimoiy va insonparvarlik ahamiyatiga alohida e'tibor berib: "Biron–bir jamiyat ma'naviy imkoniyatlarini, odamlar ongida ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni rivojlantirmay hamda mustahkamlamay turib o'z istiqbolini tasavvur eta olmaydi"¹, – deb alohida ta'kidlaydi.

Kurs ishining maqsadi –

Men o'z kurs ishimda Natyurmort janri haqida umumiy tushuncha berishni va natyurmort ishlashni o'z oldimga maqasad qilib qo'yaman.

Kurs ishining vazifasi:

– atyurmort janri va qalamtasvir haqida bilimimni rivojlantirish.

Kurs ishi tuzilishi: kirish, ikki bob, xulosa foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatidan iborat bo'lib, jami ____ sahifani tashkil etadi.

Kurs ishining ilmiy yangiligi:

Natyurmortni qalamda yaxshi ishlash uchun ilmiy–nazariy jihatdan metodlari ishlab chiqildi;

I-BOB. QALAMTASVIR HAQIDA UMUMIY MA'LUMOTLAR

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan o'zgarishlar jamiyatimizni iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy jihatdan jahonning eng rivojlangan mamlakatlari qatoridan o'rin olishida ijobiy natijalar bermoqda. Respublika Oliy Majlisi tomonidan qabul qilingan "**Kadrlar tayyorlash milliy dasturi**" muhim tarixiy hujjat bo'lib, unda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish bu tizirhni dunyoning ilg'or, demokratik davlatlari darajasiga etkazish va yosh kadrlarni yuksak ma'naviy–axloqiy ruhda, chuqur bilim egasi qilib tarbiyalash maqsadi qo'yilgan.

Keyingi vaqtda boshqa sohalarda bo'lgani kabi, oliy ta'lim tizimida ham ko'pgina amaliy tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, pedagogika oliy o'quv yurtlarining badiiy grafika fakultetlarida yosh pedagog–rassomlarni tayyorlash bo'yicha Davlat ta'lim standartlari, yangi o'quv rejalari, dasturlari tuzilmoqda, o'quv qo'llanma, darslik va metodik tavsiyalar yaratilmoqda. Respublika oliy o'quv yurtlari va ilmiy tadqiqot institutlarida yoshlarga milliy san'at namunalarini o'qitishning ilmiy asoslangan yangi shakli, metodlari ishlab chiqihnoqda hamda yoshlarni badiiy va estetik jihatdan tarbiyalab, voyaga yetkazish borasida ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda.

Yoshlarni harkamol etib tarbiyalashda tasviriy san'at, xususan, qalamtasvir fani alohida ahamiyat kasb etadi. Bu esa, o'z navbatida, oliy o'quv yurtlarida o'qitilayotgan maxsus fanlarning chuqur va asosli bo'lishini taqozo etadi, pedagog, olim varassomlar zimmasiga yuksak mas'uliyat yuklaydi.

Qalamtasvir predmeti badiiy grafika fakultetlarida o'qitiladigan barcha maxsus fanlarning asosi hisoblanadi va ular o'rtasida bevosita bog'liqlikni ta'minlaydi. Qalamtasvir borasida yetarli bilim va malakani egallamay turib, talaba kompozitsiya, rangtasvir, haykaltaroshlik, xalq amaliy san'ati va boshqa mutaxassislik fanlarini yuqori darajada o'zlashtira olmaydi

1.1. Qalamtasvir hamda uning maqsad–vazifalari

Qalamtasvir– barcha tasviriy san'at turlarining asosi hisoblanadi. Rassom tasviriy san'at turining qaysi birida ijod qilishidan qat'iy nazar, qalamtasvirga asoslanadi. U o'zining kuzatishlari, katta asar kompozitsiyalari ustidagi izlanishlarini avval qalamda dastlabki chizgilar bilan ifodalaydi. San'at asarini yaratishda ushbu qoralamalar rassomga yordamchi manba bo'lib xizmat qiladi.

Rassom u yoki bu kartinasini yaratishni qalamda chizishdan boshlaydi. Keyin asarga ranglar beriladi va u tomoshabinlarga estetik huzur baxsh etadi. Boshqacha qilib aytganda, qalamtasvirsiz hech bir rassom o'z asarini yetuk holga keltira olmaydi.

Qalamtasvir mustaqil ravishda tugallangan san'at asari ham bo'lishi mumkin. Tush, sangina, pastel, sous, qalamda yaratilgan ko'plab kartinalar jahonning turli san'at muzeyi va ko'rgazmalaridan joy olgan.

Qalamtasvir mashg'ulotlari ko'rib–kuzatib to'g'ri tasvirlash, borliqni idrok etish, qo'l, ong va sezgi organlarini rivojlantirishda nafaqat bo'lajak rassomga, balki turli kasb sohasidagi kishilarga ham zarurdir.

Uyg'onish davrining buyuk rassomi va olimi **Leonardo da Vinchi** "**Rangtasvir qonunlari**" nomli asarida ta'kidlaganidek, *yoshlar o'zlarini ilm–fan, tasviriy san'atda sinamoqchi bo'lsalar, avvalo, rasm chizishni mukammal bilmoqlari lozim.*

Qalamtasvir bakalavriat talabalarining, I–IV kurslarda nazariy va amaliy mashg'ulotlar orqali o'rgatiladi. Shuni ta'kidlash kerakki, amaliy mashg'ulotlar bilan bir qatorda talabalarga nazariy bilim berish g'oyat muhim. Bu bilim bo'lajak pedagoglarning institutni tugatgandan so'nggi ilmiy va ijodiy faoliyatlarida muhim ahamiyat kasb etadi.

Borliqdagi narsa va shakllarni realistik tasvirlash talabaga amaliy bilim va ko'nikma beribgina qolmay, balki uning estetik didini o'stirish, dunyoqarashini kengaytirish uchun juda muhimdir. Realistik tasvir san'ati yosh rassomlarning borliqni haqqoniy obrazlarda ifoda etish mahoratini rivojlantirishda ham katta ahamiyatga ega.

Rasm chizish asoslarini o'rganish narsaning o'ziga qarab, metodik izchillikda tasvirlash prinsipiga asoslanadi. Tabiatga muhabbat va o'ta kuzatuvchanlik, buyumlarni to'g'ri tasvirlash kabi fazilatlar tasviriy san'at bilan shug'ullanadigan har bir talabaga xos bo'lmog'i kerak.

Bo'lajak pedagog–iassomlarni buyuk rassomlar, tasviriy san'at sohasida ko'plab nazariy, amaliy bilimlarni meros qilib qoldirgan shaxslar hayoti va ijodiy faoliyati, bilan tanishtirish, ularning asarlarini chuqur o'rgatish

1-rasm. Rembrandt avtoportretidan nusxa.
4-kurs talabasining ishidan namuna.

hamda ulardan nusxalar olishga jalb etish katta ahamiyatga ega. 1–rasm. alamtasvir mashg'idotlari bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilariga quyidagi eng asosiy qonunlarni o'rgatishni maqsad qilib qo'yadi:

1. Tasviriy san'atda kompozitsiya asoslari.
2. Shakllarning chiziqli konstruktiv tuzilishi.
3. Buyumlarning o'zaro nisbatlari.

4. Tasviriyl san'atda perspektiva qonunlari.
5. Shakllarda yorug' va soya qonuniyatlari.
6. Tasvini metodik ketma–ketlikda **analiz va sintez** qilib to'g'ri bajarish. 2– rasm.

Bu ko'nikma va malakalar talabaniing, oliy o'quv yurtining barcha bosqichlari davomida bilim olishi vaqtida, o'quv mashqlarini bajarishi orqali rivojlanadi va takomillashib boradi.

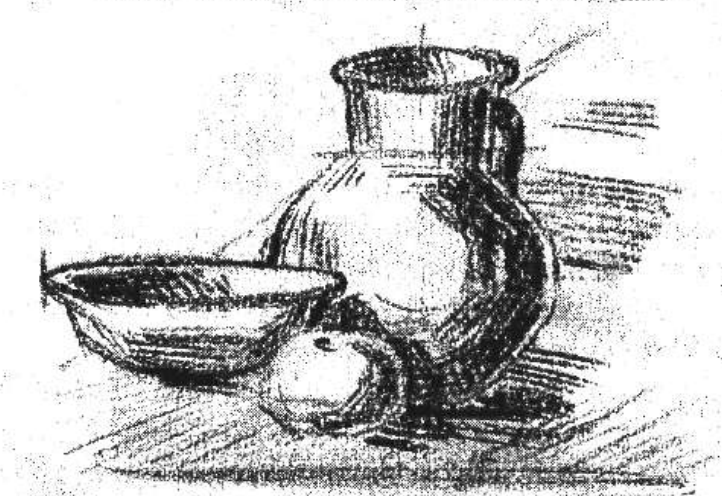
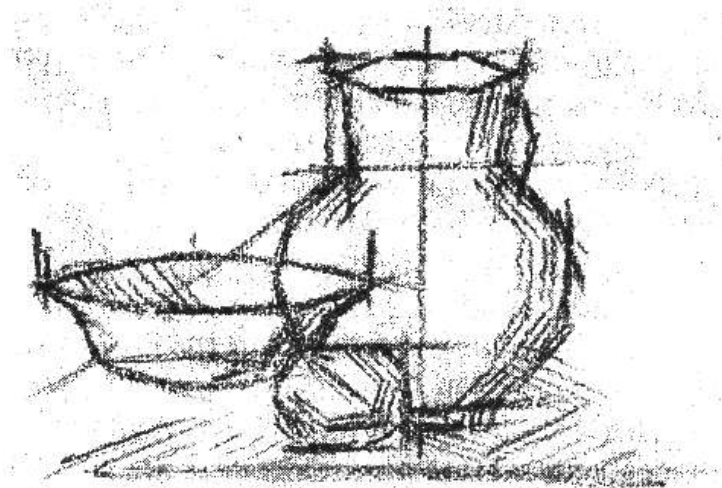
1.2. Тасвирлашнинг асосий қонун–қоидалари.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlashda, qalamtasvir mashg'ulotlarining, amaliy jihatlarini o'rgatish bilan bir qatorda, uning nazariy asoslari ham puxta o'qitilishi katta ahamiyatga ega. Shuning uchun qalamtasvir mashg'ulotlari qator aniq predmetlar asosida olib boriladi. Ulardan asosiysi – perspektiva va plastik anatomiyadir. Bularsiz talaba eng oddiy vazifani ham to'g'ri bajarishi mushkul. Perspektiva qonuniyatlarini bilmay turib, u buyumning fazoviy holatini aniq topa olmaydi yoki odam plastik anatomiyasi borasida aniq bilimga ega bo'lmasdan, inson qomati va portretini chiza olmaydi. Yorug' va soya qonuniyatini yaxshi tushunib yetmagan talaba tasvirlanayotgan buyum tusi, hajmi va materiallik xususiyatlarini aniq tasvirlashning uddasidan chiqa olmaydi.

Buyumlarni tasvirlash san'ati, boshqa aniq fanlar kabi, fikrlab chizilayotgan narsani chuqur tahlil etib, uni so'z orqali emas, turli tasvirlash vositalari bilan, obrazli qilib yaratishni taqozo etadi.

Tasviriy san'at ustasi va rus pedagoglaridan biri P.P.Chistyakov aytganidek, tasvirlash – fikrlash demakdir. U shogirdlariga doimo bunday deb ta'kidlagan: “Hech qachon fikrlamay rasm chizmang, har doim oldingizga maqsad qo'ygan holda gapirib tasvirlang, bu yerdan–bu yergacha”¹.

So'z – tasvirlanayotgan buyumni tahlil qilib, to'g'ri chizishda eng muhim jihatlardan biridir. U chizuvchida fikr yuritib tasvirlash odatini shakllantiradi.

2-rasm.

Ma'lumki, tasviriy san'at atrof-muhitni keng va atroflicha o'rganish natijasida, aniq fanlar kabi, tabiatni ilmiy jihatdan tahlil etish orqali o'rganiladi. Shuning uchun bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisi tabiatni qanchalik ko'p sevsa va kuzatib o'rgansa, u tasvirlash sohasida shunchalik yuksak natijalarga erishishi mumkin.

Uyg'onish davrining buyuk rassomlari tabiatni ilmiy tahlil qilib, uni asosli o'rganganlar va o'z asarlarida ishonarli tasvirlaganlar. Jumladan, Leonardo da Vinchi, Alberti va Dyurerlar inson tanasi a'zolarining har bir bo'lagini aniq o'lchamlarda o'rganib, o'z tasvirlarida amalda qo'llaganlar. (3–rasm)

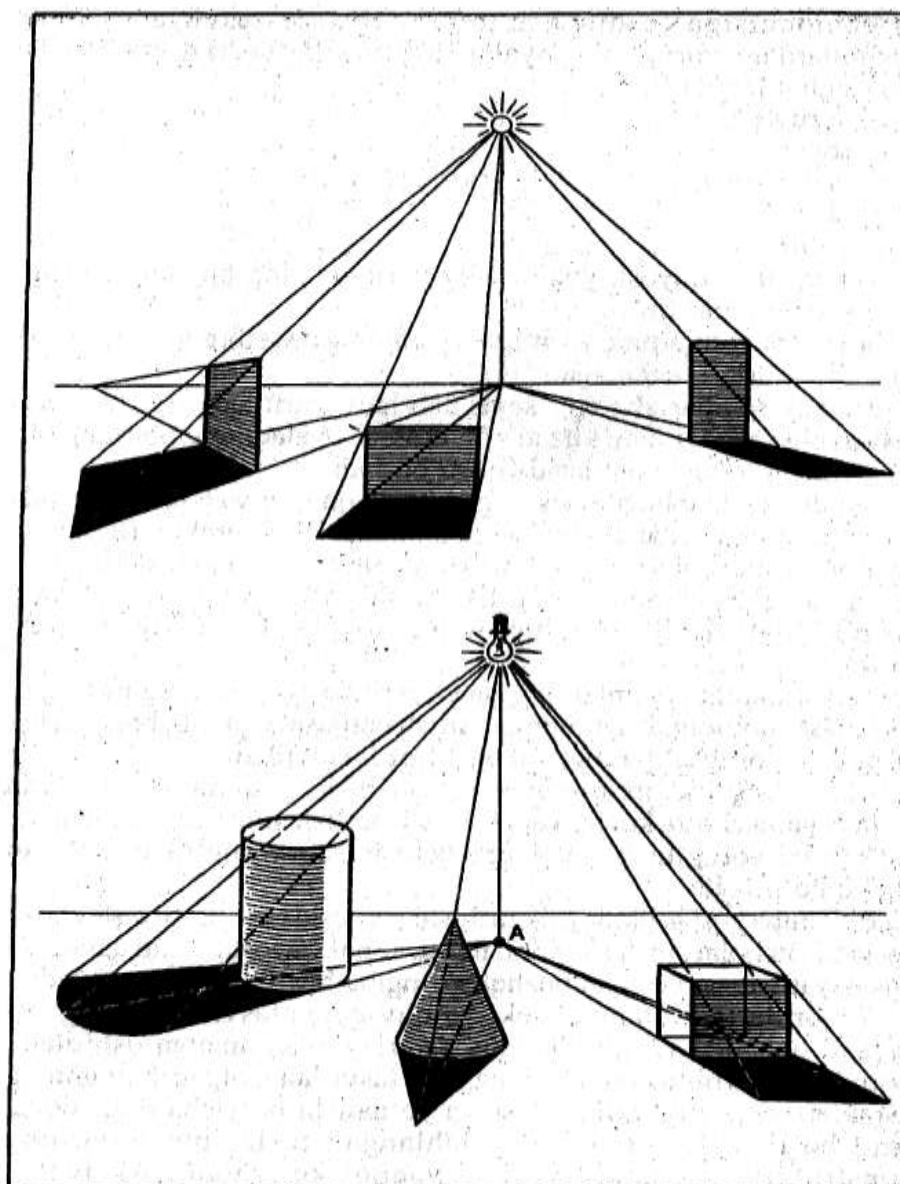
Ular inson qomati yoki portretini tasvirlashdan oldin uning tuzilish xususiyatlarini, xuddi anatom tadqiqotchidek, asosli o'rganganlar va natijada jahonga mashhur san'at asarlarini yaratganlar.

Qalamtasvir mashg'ulotlarida buyumlarning hajmini to'g'ri va haqqoniy tasvirlash, oddiy qalamda amalga oshiriladi. Rangtasvirdan farqli o'laroq, bu vazifa ancha mushkul bo'lib, talabalardan qalamtasvir borasida ko'plab amaliy mashqlar bajarishni talab etadi. Shuning uchun, talabalar turli hajm va shaklga ega buyumlarning yorug' va soyalarini tasvirlayotganda buyumlarning hajmi va shakli asosida ish yuritishi taqozo etiladi. Bunda talaba buyumga tushayotgan yorug', soya, yarim soyalarni, yengil chiziqlar bilan bir tekisda chizishga va chiziqiar tortishda ularni dona–dona bajarishga e'tibor berishi kerak. Buyumga yorug'lik qanchalik tik tushsa, uning tasviri shunchalik yaqqol ko'rinadi. Aksincha, chetdan tushayotgan yorug'lik buyumga umumiy tarzda urilib, bajarilayotgan tasvir xiraroq bo'lishiga olib keladi. Yorug'lik bir buyumdan urilib (sinib), ikkinchisiga va uchinchisiga tiishishi mumkin. Bu hol tasvirlanayotgan buyumlardagi yorug' va soyalar majmuasini tashkil etadi. Ular quyidagilardan iborat:

- a). yorug'lik;
- b). soya;
- s). yarim soya;
- d). aks;
- e). yaltiroqlik.

Yorug'lik– quyosh yoki sun'iy yoritgichning buyum yuzasiga tik tushuvchi nuridir.

Soya – buyumlarning yoritilgan qismining orqa tomoni (teskarisi), yorug'lik nurlari tushmagan yeri.

9, 10- rasmlar.

Bunday soyalar **shaxsiy soya** deb ham yuritiladi. Tasvirlashda tushuvchi soyalar ham kuzatiladi. Ushbu soyalar buyumlarning biri ikkinchisini to'sishi natijasida hosil bo'ladi.

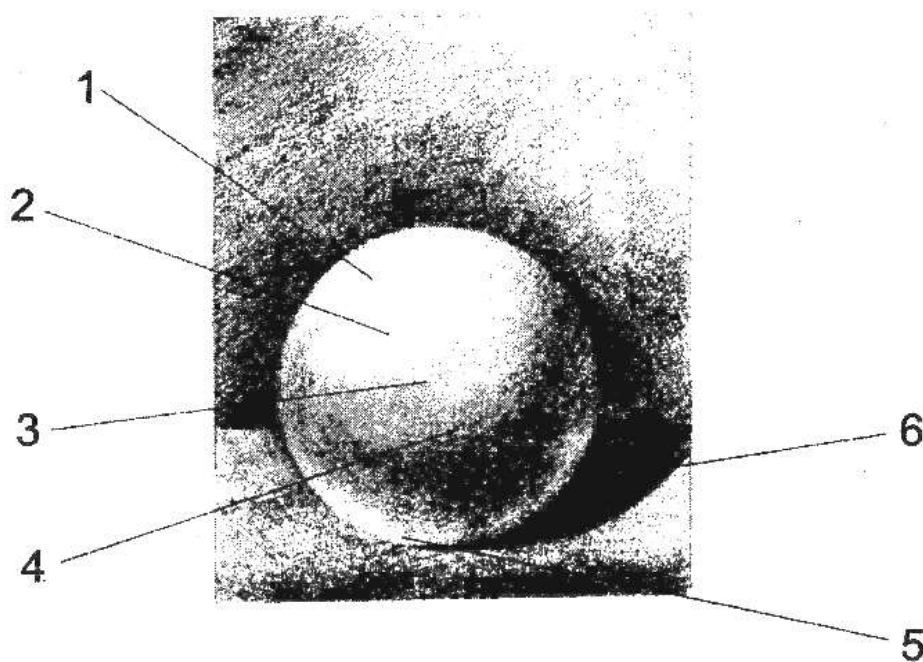
Bunday soyalar buyum tekisligiga, (stol, pol, yer va hokazo) hamda buyumlarning biridan ikkinchisiga ham tushishi mumkin. Buyumga qiyaroq tushuvchi yorug'lik, ularda **yarim soyalarni** tashkil etadi. Yarim soyalar, asosan, yorug'lik va shaxsiy soyalar oralig'idagi qismda joylashadi. Shuning-uchun soyalar bir xil to'q tusda bo'lmaydi. Buyumlarning hajmlarini soya va yarim soyalar

orqaligina to'g'ri tasvirlash mumkin. Buyumlarga urilish natijasida qaytib, boshqasiga tushuvchi yorug'liklar **aks yorug'likni** hosil qiladi.

Aks yorug'lik predmetlarning bir–biridan qanday masofada joylashganiga ko'ra kuchli yoki kuchsiz bo'lishi mumkin. Lekin hech –qachon aks yorug'lik buyumlarga tik tushuvchi yorug'likka nisbatan koichli bo'lmaydi.

Buyumga yorug'likning tik tushishi natijasida esa **yaltiroqlik** hosil bo'ladi. Bu holat shisha, chinni, temir, sopol va yorug'likni qaytarish xususiyatiga ega bo'lgan boshqa ko'pgina buyumlarda kuzatiladi.

Yuqorida ta'kidlanganidek, o'quv qalamtasvirida yorug' va soyalar qalamda yengil chiziqlar (shtrix) bilan amalga oshiriladi. Yorug' va yarim soyalarda chiziqlar tasvirlanayotgan buyumning xarakteri va yorug'likning tushish yo'nalishi bo'yicha dona–dona, aniq bo'lishi kerak. Bunday ishlangan tuslar buyumlarning konstruktiv tuzilishini yanada yaqqol ko'rsatadi. Aksincha, buyumning soya qismlarida chiziqlar quyuqroq, bir–biriga yaqin (birlashib ketgan) bo'lishi kerak.

11-rasm. 1-yorug'lik. 2-yaltiroqlik. 3-yarim soya. 4-shaxsiy soya. 5-refleks. 6-tushuvchi soya.

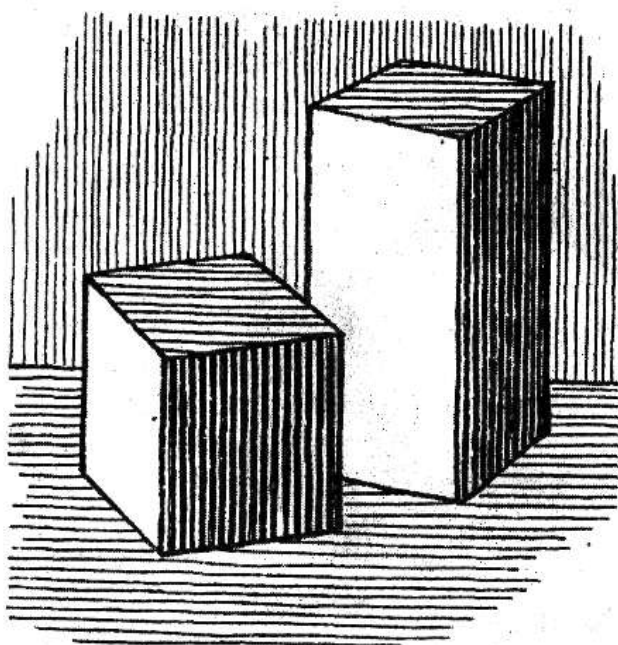
Geometrik shakllarni tasvirlashda ularning tuslariga e'tibor berish darkor. Oldingi qatordagi buyumlar aniq chiziqlar bilan chizilsa, 2– va 3– qatordagi buyumlar chizuvchidan uzoqroqda joylashganligi hisobiga umumiy tarzda

tasvirlanadi. Bu, o'z navbatida, buyumni haqqoniy (fazoyiy perspektiva qonuniga asosan) tasvirlashda g'oyat muhimdir.

Shuni ta'kidlab o'tish kerakki, buyumning hajmi asosida ishlash – buyumni to'laqonli hajmli tasvirlash omilidir. Pala–partish, duch kelgan tomonga chiziqlar tortish qo'yilgan maqsadga erishishga to'sqinlik qiladi. 12,13, 14–rasmlar.

Buyumlarning hajmini chizishda chiziqlarni tortish ketma–ketligiga rioya qilish kerak. Qalamni qog'oz sirtida bir xil kuch bilan bosganda chiziqlar orasidagi masofalarning teng bo'lishiga e'tibor berish – buyumni to'g'ri chizishda katta ahamiyatga ega. Dumaloq (sferik) hajmga ega bo'lgan buyumlarni chizishda chiziq tortish ellips shaklida bajariladi. 15– rasm. Sferik buyumning eng quyuq soya joylari uning ekvatoriga yaqinlashgan joyida bo'ladi. 16–17–18–rasmlar.

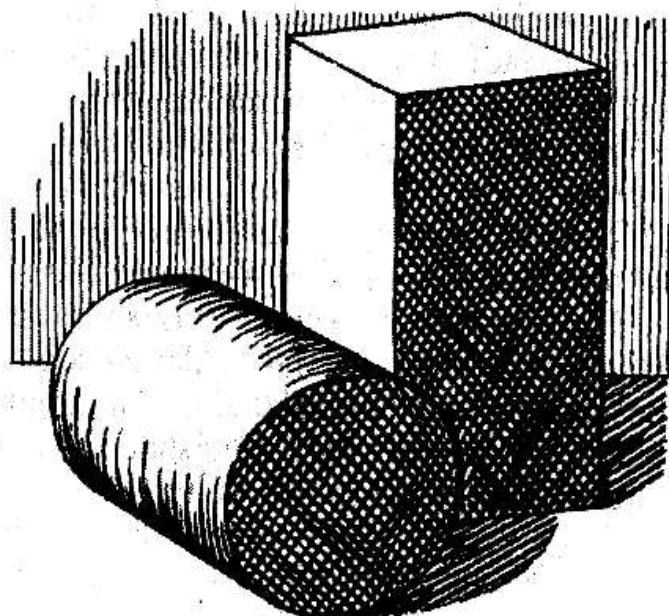
Shuni doimo yodda tutish kerakki, shakllarning yorug' va soya uchrashgan(yaqinlashgan) qismida soyalar to`q bo`ladi.

12-rasm.

Yorug'–soya qonu–niyatlari tasvir–lashchda anqlikni talab etadi. Fizik olimlarning tadqi–qotlari shuni ko'rsat–diki, yorug'lik buyum va narsalarga ma'lum hajmlar qonuniyati asosida tushadi. Talaba quyida– gilarni doimo o'z tasviriy faoli– yatida bilishi va qo'llashi lozim:

a). yorug'lk manbaiga yaqin turgan buyumda yorug' va soyalar har doim kuchlidir; aksincha, buyum yorug'lik manбайдan uzoqlashgan sari, soya – yorug' kuchlari ham umumiy lashib, xira ko'rinadi. Buyumlar tasvirda aniq bo'lishi uchun yorug'lik manbaiga yaqin turganlarini keskin yorug' soyalar orqali bajarish, uzoqda joylashgan buyumlarni esa umumiy tarzda chizish tavsiya etiladi;

13-rasm.

b) buyumning turni to'sishi natijasida u yoki bu tekislikka tushuvchi soya har doim shu buyumning o'z soyasiga nisbatan kuchliroq bo'ladi. Shuning uchun tus jihatdan to'q bo'lgan buyumni yorug'likning to'silishi natijasida tushuvchi soya bilan solishtirish va tushuvchi soyani to'qroq tasvirlash kerak.

Yuqoridagilardan ko'rinib turib– diki, bo'lajak tasviriy san'at o'qituv– chisi tasvirlashning texnik jihatlari bilan bir qatorda, uning nazariy tomonlariga ham e'tibor berishi lozim.

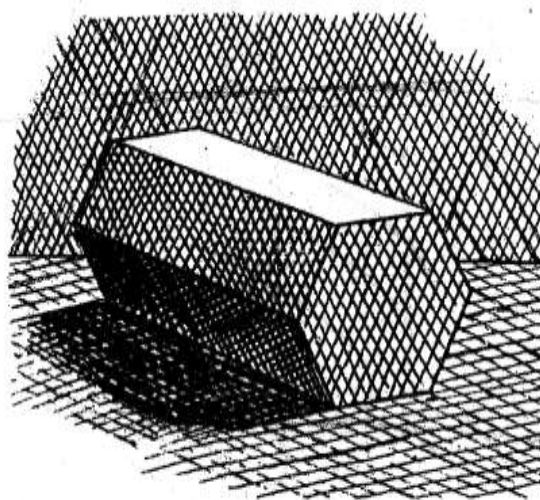
O'tmishda usta rassomlar tabiat– dagi yorug'–soya qonuniyatini izchil kuzatganlar va o'zlarining amaliy ishlarida muvafaqqiyat bilan qo'llay bilganlar. Jumladan, Leonardo da Vinchi shunday deydi: «To'q tusli buyumda hosil bo'luvchi aks yorug'lik doimo ochroq tUSDagiga nisbatan aniq va yaqqol ko'rinadi».

Ba'zi tasviriy san'at amaliyotchilarining fikricha, tasviriy faoliyatdagi ilmiy asoslar talabaning ijodiy yo'nalishiga to'sqinlik qilar va salbiy ta'sir ko'rsatar emish.

Ularning ta'kidlashicha, agar talaba tasvirlashning ilmiy jihatlari asosida ma'lum vazifani bajarsa, tasvir ham bir xil darajada bo'lar ekan. Ushbu tushuncha noto'g'ri ekanligini quyidagi misolda ko'rsatib o'taylik. Talabalar natyurmort qalamtasvirini boshlang'ich bosqichidan to oxirigacha pedagog nazoratida, uning bevosita ko'rsatmalari orqali bajarsalar ham, vazifa tugal holatga kelganda har bir ish chizish uslubi va emotsional jihatlari bilan bir–biridan keskin farq qiladi.

Ko'p yillik kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, qalamtasvir mashg'ulotlarini o'tishda ayrim pedagoglar qalamtasvirning ilmiy asoslariga, perspektiva qonunlariga, plastik anatomiya va yorug`-soylar nazariyasiga yetarli e'tibor bermaydilar.

Oqibatda talabalar ushbu qonun–qoidalaridan bexabar qoladilar va amaliy vazifalar puxta bajarilmaydi.

14-rasm.

Oliy o'quv yurti o'qituvchisining asosiy vazifasi – talabalarga mutaxassislik fanlari: rangtasvir, haykaltaroshlik, xalq amaliy san'ati va aynigsa, qalamtasvir borasida amaliy hamda nazariy bilim berib, umumta'lim maktablari uchun yuqori malakali mutaxassis o'qituvchilar tayyorlashdir.

II–BOB. Tasviriy san`atning janrlari

Tasviriy san'atda manzara, maishiy, natyurmort, portret, tarixiy, animal, (ya'ni hayvonot olamiga ovd) afsonaviy, dengiznavisliq nyu, interer janrlari mavjud. Janr rassom nimani tasvirlayotganligiga karab belgilanadi. Masalan, asarlarda odam rasmi ishlansa, ular "Portret", tabiat va shaxar ko`rinishlari tasvirlansa, "Manzara", turmush va mexnat jarayonlari tasvirlansa "Maishiy" janrga xos bo`ladi. Shuningdeq tarixiy voqealarni tasvirlash tarixiy janr, hayvonlarni tasvirlash animal janr deb yuritiladi. "Animal" janri lotincha "anima" so`zidan kelib chiqqan bo`lib hayvon ma'nosini anglatadi. "Batal" janri esa frantsuzcha "batay" so`zidan kelib chiqqan bo`lib, jang, "nyu" janri frantsuzcha yalangoch ma'nosidagi so`zdan kelib chiqqandir. Ayrim asarlar bir paytning o`zida ikki va undan ortiq janrlarga mansub bo`lishi mumkin. Masalan, portret va nyu, dengiznavisliq interer, manzara va xokazolar.

Xar bir janr o`z o`rnida yana bir qancha janrlarga bo`linishi mumkin. Masalan, manzara janrini tabiat manzarasi janri, shaxar manzarasi janri, industrial–sanoat binolari ko`rinishi manzarasi janriga yoki portret janrini tantanavorliq ishqiy, guruhli janrlarga bo`lish mumkin.

Vaqt o`tishi bilan janrlar tabaqalashib, mustaqil tus olishi ham mumkin. Masalan, manzara janridan dengiznavisliq tarixiy janrdan batal, manzara janridan interer ajralib chiqqan.

Manzara janri. Tasviriy san'atda tabiat, shaxar, industrial–sanoat, interer ko`rinishlarining tasvirlanishi manzara janriga taalluqlidir. Manzara janridagi asarlarning ayrimlari bevosita tabiatning Xaqiqiy, ya'ni hayotiy ko`rinishini tasvirlasa, boshqalarida borliq ijodiy tarzda, hayolan ifodatangan bo`ladi. Ba'zan bu ikki har bir asarda kuzatilishi xam mumkin. Manzara janrining paydo bo`lishi juda uzoklarga borib taqaladi. Manzara tasvirlarining keng tarqalishini qadimgi Sharq va Krit orollaridagi qadimgi arxeologik qazilmalar misolida ko`rish mumkin.

Masalan, eramizdan avvatgi davrlarga oid Beni–Xasandagi qabr tohda yovvoyi mushuk ovi tasvirlangan. Manzara janri mustaqil ravishda Xitoyda VI

asrda paydo bo'lgan bo'lsa, Evropa san'atida Uyg'onish davrida ilmiy negizda, ya'ni chizikli va xavo (rang) perspektivasi asosida shakllangan.

Manzara janrining ikki xili mavjud. Birinchisi mustaqil manzara bo'lib, unda faqat manzara aks ettiriladi. Ikkinchi turida manzara biron tasvir fonida tasvirlanadi. Masalan, portretning orqa tomonida tabiat yoki shahar manzarasi tasvirlanishi mumkin.

Manzara janrida samarali ijod qilgan va san'at ixlosmanddariga manzur bo'lgan rassomlardan I.Levitan, I.Shishkin, U.Tansiqboev, I. K Ayvazovskiy, N.Karaxan kabilarni alohida tilga olish mumkin.

Manzara janrining alohida shakllaridai biri bu interer xisoblanadi. Interer binolarning ichkiismi ko'rinishlarini ifodalaydi. Bu janr qadimgi Misr, Xitoy rassomchiligida ko'p uchraydi. Qadimgi misrliklar va xitoyliklar o'z ishlarida intererni aql bovar qilmaydigan darajada aniklik bilan perspektiva qonunlari asosida tasvirley olganlar.

Bu janrda ijod qilib Jotto, A.Verrokko, Leonardo da Vinchi, Rembrandtlar shuhrat qozonganlar.

Manzara janrining ikkinchi bir ko'rinishi bu dengiznavislik janridir. Unda asosan dengiz ko'rinishlari va undagi xodisalar tasvirlanadi. Dengiz janrining shakllanishida I.Ayvazovskiyning xizmatlari katta bo'lgan. Bu ulug' rassom o'zining umrini faqat dengiz ko'rinishlarini tasvirlashga bag'ishladi. Uning "To'qqizinchi val", "Chesmen jangi", "Qora dengiz", "Tulqinlar orasida" kabi asarlari jaxon tasviriy san'atida munosib urinni egallaydi.

Dengiznavislik janridagi asarlarda boshqa janrlarga xos elementlar ham ifodalanishi mumkin. Masalan, portret, manzara, tarixiy, maishiy va xokazolar. Manzara janri ko'proq rangtasvirda, qisman grafika va Xaykaltaroshlikda qo'llaniladi. Xaykaltaroshlikda manzara asosan uning relef turida ishlatiladi. Xaykaltaroshlikda manzara ko'rinishlari asosiy emas, balki to'ldiruvchi, qo'shimcha ahamiyat kasb etadi.

Maishiy janr. Bu janrdagi asarlar kishilarning maishiy turmush tarzi, mehnati, kundalik hayoti bilan bog'liq bo'lib, ularda ko'proq oila, maktab, dam

olish, shaxsiy va ijtimoiy hayot jarayonlari aks ettiriladi. Maishiy janrdagi asarlar nafaqat hozirgi kun odamlarining balki utmishdagi kishilarning turmush tarzi va hayoti haqida ham keng ma'lumot beradi.

Tasviriy san'atda maishiy janr XVII asrda Gollandiyada paydo bo'lgan. Bu janr o'z mazmuni jixatdan ancha murakkab bo'lib, natyurmort, manzara, animal va boshqa janrlar bilan bog'liq tarzda yaratiladi. Maishiy janr ko'proq rangtasvirda, ba'zan esa grafika va haykaltaroshlikda xam ishlatiladi.

Maishiy janrda ijod qilgan rassomlar tarixda nihoyatda ko'p bo'lib, ulardan eng mashxurlari sifatida turli zamon va makonlarda yashab ijod etgan Kamolidtsin Behzod, Leonardo da Vinchi, Ilya Repin, I. Inog'omov, J. Umarbekov, A.Sikeyros, R.Kent va boshqalarni tilga olib o'tish mumkin.

Portret janri. "Portret" frantsuzcha "portrait" so'zidan olingan bo'lib, kishilarning chehrasini xuddi o'ziga o'xshatib tasvirlash ma'nosini bildiradi. Portretda kishilar yakka, ikki kishi yoki bir guruh sifatida tasvirlanishi mumkin. Portretda odamlarning faqat boshi, ba'zan ular beligacha yoki buyi–basti bilan tasvirlanishi mumkin. portret tasviriy san'atning uchala turida ham qo'llaniladi. Portret o'z xarakteri jihatdan monumental, miniatyurali, dastgohli, ishqiy, hajviy bo'ladi.

Rassomlarning ijodida uning avtoportret xili xam keng tarqalgan. Avtoportretni rassom oynadagi o'z aksiga karab yaratadi.

Portret rassomlar tomonidan naturani kuzatish, xotiradan yoki shaxsning fotosidan, shuningdek, arxiv materiali yoki adabiy tasviridan, ba'zan xatgo vafot etgan marxumning bosh chanog'ini o'rganish asosida xam yaratiladi.

Portretchi asarning o'z qaxramoni tashqi qiyofasiga o'xshash bo'lishiga erishishdan tashqari uning millati, kasbi, tabaqasini xam ifodalashga harakat qiladi. Shuningdek, portretda shaxsning ichki kechinmalari, kayfiyati, ma'naviy dunyosi xam tasvirlanishi kerak.

Dastlabki portretlar qadimga Yunonistonda miloddan avvalgi VII–V asrlarda yaratilgan. Portret janri o'rta asrlar Sharq miniatyurachilari va Evropa ranggasvirchilari va xaykaltaroshlari ijodida xam keng rivoj topdi. Bu janrda

Kamoliddin Behzod, Leonardo da Vinci, Mikelanjelo, XVIII—XIX asrlarda O.Renuar, P.Pikasso, I Repin, XX asr o'zbek rassomlaridan A.Abdullaev, Ch.Axmarov, V.Kaydalov kabilar samarali ijod qildilar.

Tarixiy janr. Rangtasvirning bu janrida insoniyat tarixidagi muxim voqealar va qaxramonlar hayoti tasvirlanadi. Rassom bironta tarixiy voqealar ko'rinishini tasvirlash uchun avvalo o'sha voqeaning boshqa tarixiy voqealar orasidagi o'rni va muximligini anglab etishi kerak bo'ladi. So'ngra u usha voqea sodir bo'lgan davr xaqidagi adabiy manbalarni, tarixiy me'morchilik obidalarini xamda u erdan topilgan arxeologik topilmalarni o'rganadi, ular asosida qoralama va ranglamalar yaratadi. Mavzuga aloqador tarixchilar bilan suxbatlashish voqea mazmuni xamda yaratiladigan asar detallarini aniklashtirishga yordam beradi.

Batal janri. Bu janrdagi asarlarda rassomlar urush jarayonlarini zavq-shavq, ko'tarinkilik, qaxramonlik kabi tuyg'ular bilan ifodalashga harakat kiladilar. Bunday asarlarda ko'proq vatanparvarlik g'oyalari ilgari suriladi. Ularda nafaqat jang ko'rinishlari, balki harbiylarning jangdan tashqari vaqtdagi turmushi ham ifodalanishi mumkin.

Jang manzaralarini tasvirlash qadimdan ma'lum bo'lsa-da, uning san'atda ifodalanishi Sharkda XV—XVI asrlarda keng tarqalgan. Ayniqsa, u Sharq miniatyura rangtasvirida alohida o'rinni egallaydi. Mazkur janr XV—XVIII asrlarda Evropa rangtasvirida xam rivoj topdi.

Tarixiy va batal janrlarda samarali ijod qilgan rassomlar katoriga Kamoliddin Behzod, Maxmud Muzahhib, D.Velaskes, Q Bryullov, P.Pikasso, P.Rubens, F.Goyya, V.Surikov, A.Deyneka, M.Nabiev, R.Choriev kabilarni kiritish mumkin.

Animal janr. Animal lotincha "anima" so'zidan kelib chikdan bo'lib, "jonlantirish" demakdir. U tasviriy san'atning deyarli barcha turlarida mavjud. Hayvon va qushlarning rasmini ishlovchi rassomlarni animalist rassomlar deb yuritishadi. Bunday rassomlarning tabiatga, uning ajralmas kismi bo'lgan hayvonot olamiga muxabbati kuchli bo'ladi. Animal janr tasviriy san'atning mustaqil janri

bo'lsada, hayvonlar tasviri ba'zan maishiy, portret, natyurmort janrlarida ham aks etishi mumkin.

Hayvonlarni tasvirlashga kadimgi Misrda katta e'tibor berilgan edi. Chunki, misrliklar ko'plab ilohlarini turli hayvonlar kiyofasida tasavvur etishgan. Ularni sfinkslarda odam, turli hayvonlar va qushlar ko'rinishida tasvirlaganlar. Bu ulkan xaykallarning tanasi odam, boshi biror yirtqich hayvon yoki qush ko'rinishida bo'lgan. O'zbekistonda hayvonlar tasvirini ishlash eramizdan avvatgi VII— V asrlarda Afrasiyob freska va xaykallarida (fil, ot, tuya, qushlar) yuksak badiiy saviyada ishlanganligining guvohi bo'lamiz.

Sharq miniatyura ranggasviri asarlarida xam hayvonlar tasviri tez-tez uchrab turadi. Miniatyurachi rassomlar tomonidan ishlangan ov manzarasiga oid tasvirlarda kiyik, sher, qoplon, qushlar ko'p tasvirlanadi. Kamoliddin Bexzodning "Tuyalar jangi" asari Rizo Abbosiyning "Cho'pon" miniatyurasi xam fikrimizning dalilidir.

XV—XVI asr Evropada Uygonish davri rangtasvirida APizanello, Leonardo da Vinchi, ADyurerlar hayvonlar tasvirini aniq, realistik tarzda ifodalashga harakat qilganlar.

XVII asrga kelib Gollandiyada hayvonlarni tasvirlash alohida janrga aylandi. Keyinchalik animal janrda rassom va xaykaltaroshlardan P.Klodt, V.Serov, V.Vatagin, Yu.Vasnetsovlar xam ijod qilishib, betakror san'at asarlarini yaratdilar.

Afsonaviy janr. Afsonaviy janrdagi tasviriy san'at asarlarida hayotda uchramaydigan, biroq xalq tomonidan hayolan uylab topilgan odam va hayvonlar, baliqlar, voqea xamda xodisalar tasvirlanadi. Xususan, afsonaviy janrdagi asarlarda osmonda uchib yurgan kanotli farishtalar, xuru g'ilmonlar, uch boshli ajdarlar, yarmi odam, yarmi ot "kentavrlar", yarmi ayol yarmi baliq suv parilari, yarmi ayol, yarmi qush jonzotlar, bir ko'zli baxaybat devlar va xokazolar tasvirlanadi.

Afsonaviy janr tasviriy san'atning xamma turlari (rangtasvir, haykaltaroshlik, grafikada keng qo'llanadi.

Afsonaviy janrda ijod qilgan rassomlar qatoriga Rafael Santi, Sharq miniatyurachi rassomi Sulton Muxammad, rus rassomlaridan M.Vrubel, V.Vasnetsovlarni kiritish mumkin.

Dengiznavislik janri (Marinizm). Marina frantsuzcha soʻz boʻlib, dengiz koʻrinishi maʼnosini bildiradi. Marinizm — yaʼni dengiz–navislik rangtasvirning turi sifatida Evropa sanʼatida alohida urinni egallaydi. Dengiz, dengiz xayotidagi muxim voqealar, harbiy kemalar tafsilotini aynan tasvirlashda ushbu yunalish muhim ahamiyat kasb qiladi.

Golland manzarachi rassomlaridan Ya.Porsellis, S.de Vliger, H.Sigers va boshqalar dengiznavislik janri imkoniyatlarini yanada kengaytirib, dengiz tabiati va u bilan bogʻliq baliqchilar hayotini xaqqoniy aks ettirishda samarali ijod qildilar. Keyinchalik oyna janrda K.Verne, U.Terner, H.Mesdag, I.Ayvazovski kabi rassomlar yuksak badiiy saviyadagi asarlar yaratdilar. Ushbu janrda Oʻzbekistonlik muyqalam ustalaridan F.Madgazin, U.Tansiqboev, A.Muminovlar xam barakali ijod qilishgan.

Dengiz koʻrinishlari portret, tarixiy, batal, maishiy janrdagi suvratlarning orqa planida xam tasvirlanishi mumkin.

Nyu janri. "Nyu" soʻzi frantsuz tilidan olingan boʻlib, yalangoch degan maʼnoni anglatadi. "Nyu" portret janridan ajralib chikib, mustaqil ahamiyat kasb etgan. Mazkur janrda rassomlar koʻpincha yalangoch ayollar rasmini ishlaydilar va bu orqali ular tanasidagi nafosatni koʻrsatmokchi boʻladilar. "Nyu" portret janri kabi yakka yoki koʻp figurali boʻlishi mumkin. U tasviriy sanʼatning barcha turlari (rangtasvir, xaykaltaroshlik, grafika)da keng qoʻllaniladi.

Interer janri. Bu janrda binolarning ichki koʻrinishi, foe, yulak, xonalarning oʻziga xos jihatlari, ulardagi jihozlar, bezaklar va gullar tasvirlanadi.

2.1.Natyurmort janri

"Natyurmort" soʻzi frantsuzcha boʻlib "jonsiz narsalar (natura)" ma'nosini anglatadi. Bu janrdan asosan rangtasvir va grafika asarlarida keng qoʻllaniladi. Tasviriy san'atning bu janrida gullar, mevalar va sabzavotlar, qushlar, baliklar, oziq–ovqatlar, turli predmetlar aks ettiriladi. Natyurmort mustaqil janr sifatida XV—XVI asrlarda Gollandiya va Ispaniyada paydo boʻlgan.

Natyurmortning ikki xili mavjud. Birinchisi mustaqil ravishdagi natyurmort boʻlsa, ikkinchisi yordamchi yoki toʻldiruvchi natyurmortdir. Natyurmortning birinchi turida faqat natyurmort tasvirlansa, ikkinchi turida natyurmort bironta portret yoki maishiy janrdagi tasvirda qoʻshimcha detal sifatida ishlangan boʻladi. Natyurmortning xarakterli xususiyati — uning hayotdan, goʻzallikdan zavqlanishga yoʻnaltirilganligidadir. Bu vazifani rassom gullar, meva–sabzavotlar, oziq–ovqatlarni turli koʻrinish va ranglarda ifodalab, kishilarni his–hayajonini uygʻotish orqali bajaradi.

Natyurmortning turli millat va elatlarning turmush tarzi haqida ma'lumotlar berishi ham oʻta muhimdir.

Mutaxassislar Natyurmortning kishilarga ikki xil ta'sirini qayd qilishadi. Birinchisida, natyurmort kishilarni goʻzallikka oshno etib, ularni hayotdan zavqlanishga chorlaydi. Agarda u meva–sabzavot va oziq–ovqatlar tasviridan tashkil topgan boʻlsa, tomoshabinga yaxshi kayfiyat va ishtaha baxsh etadi.

Ikkinchisida natyurmort oʻzi haqida emas, balki u bilan bogʻliq shaxs uning egasi xaqida ma'lumot beradi. Bunday natyurmortlarda kishilar aks etmas–da, biroq uning didi, ijtimoiy mavqei ifodalanadi.

Natyurmortlarning bu ikki xili yaxlit holda ifodalanishi xam mumkin.

Bu janrlarda ijod qilgan rassomlardan J.Sharden, F.Snayders, I.Mashkov, P.Konchalovskiy, L.Salimjonovalar katta shuxrat qozonganlar

2.2.Shakli har xil bo'lgan buyumlaradan tashkil topgan natyurmort chizish.

Rasm

Bu qo'yilmadan asosiy maqsad – turli buyumlarni tus vositalari orqali tasvirlash, buyumlar shakli, rangi, tuzilishi, fazoviy holati jihatidan, bir–biridan farq qilishiga ahamiyat berish.

Qo'yilmadagi buyumlarning o'lchovlari turlicha bo'lishi maqsadga muvofiq. Kichikroq buyumlar oldinroqda, yiriklari orqaroqda tasvirlanadi.

Natyurmort kompozitsiyasini to'g'ri topish maqsadida, alohida kichik o'lcham– da xomaki tarzda chizib ko'riladi. Rasm kompozitsiyasi topilgandan so'ng, asosiy ishga o'tiladi.

Qo'yilmani chizganda undagi hamma buyumlarni bir yo'la tasvirlash lozim. Aks holda rasmda bir buyumning o'lchovi kattaroq, ikkinchisini esa kichikroq bo'lib, rasm kompozitsiyasi buziladi. Shuning uchun qo'yilmadagi barcha buyumlarning umumiy balandligi va eni qog'ozda yordamchi chiziqlar bilan belgilab olinadi. So'ng naturadagi har bir buyumning o'lchov jihatdan o'zaro farqi, oralari–dagi masofa, soya va yorug'lamrning farqi, ranglarini ko'z bilan chamalab aniqlashga o'tiladi.

Rasm

Qo'yilma ufq chizig'idan pastroqda joylashtirilgan. Avval uning gorizontal tekisligi aniqlanadi. Gipsli naqsh orqaroqda va balandlikda o'rnatilgan, mis qumg'on va sopol piyola oldingi planda joylashgan.

Keyin sopol piyola va mis qumg'onning umumiy shaklini bildiruvchi chiziqlar hamda, simmetrik o'qlar va naqshli gips modelining taxtacha asosi belgilab chiziladi. So'ngra piyola va mis qumg'onning ustki, pastki asoslari va naqshning yon tomon yo'nalishlari perspektiva qonuniyatiga asoslanib belgilanadi. Naqsh gulining turgan joyini aniqlash uchun, taxtacha asosi o'rtasidan yordamchi profil chiziq yuritiladi.

Mis qumg'on simmetrik shakldagi buyum hisoblanib, u silindr va shar shakllaridantashkil topgan. O'tkazilgan simmetrik o'qdan qumg'coining balandligi

hamda enining o'lchami topiladi. Qumg'on ufq chizig'idan bir oz pastroqqa qo'yilgani uchun uning ustki va ostki asoslari ellips shaklida ko'rinadi, So'ngra qumg'on bo'yi va enini belgilovchi chiziqlarni tutashtirish orqali umumiy shakl topiladi.

Milliy naqsh gulining shakli yirik yaxlit qismidan mayda bo'laklariga tomon ketma-ketlikda bajariladi. Taqqoslash usuli orqali bo'laklarning bir-biriga va umumiy

Rasm

Buyumlarni chizish yorug'lik va soya qoidalariga rioya qilgan holda amalga oshiriladi. Albatta, naturadagi buyumlarning o'rtasidagi och-to'qlikning farqini saqlagan holda, hamda materiallik fakturasini ko'rsatib tasvirlash kerak.

So'ngra oldingi va orqa planda joylashtirilgan, buyumlarning tus munosabatlari umumlashtiriladi. Shundan so'ng rasm ishlab bitkazilgan, deb hisoblasa bo'ladi.

XULOSA

Yuqorida bayon etilgan fikrlardan xulosa shuki, talabalarga boshlang'ich kurslardan boshlab qalamtasvir rangtasvir, kompozitsiya, haykaltaroshlik kabi mutaxassislik fanlarining asosi bo'lgan boshlang'ich o'quv qalamtasviri mashg'ulotlari ham amaliy, ham ilmiy–nazariy jihatdan yaxshi o'qitilishi shart.

O'tmish tarixdan aniq ma'lumki, qadimda buyuk rassomlar tasvirlashning ilmiy asoslarini qo'llash natijasida, katta yutuqlarga erishganlar. Florensiya maktabi rassomlari, tasviriy san'atni ilm qatoriga qo'yganlar va natijada, bu yerdan buyuk tasviriy san'at ustalari yetishib chiqqan.

Buyumlarni o'ziga qarab tasvirlash – tasviriy faoliyatning alifbosidir. Bu umumta'lim maktabi boshlang'ich sinflari o'quvchilaridan tortib, to oliy o'quv yurtlari talabalarigacha dasturilamal bo'lishi kerak. Yoshlar narsani o'ziga qarab chizish davomida tabiatdagi voqea–hodisalar, shakllarning konstruktiv tuzilishlarini tasvirlash qonun–qoidalarini o'rganadilar. Bularni talabalarga o'qitishda didaktiv prinsiplarning asosiysi hisoblangan– ilmiylik prinsipi yetakchi o`rin egallashi lozim.

Men o`zimning kurs ishimda qalamtasvir haqidagi umumiy tushunchalarni bayon etdim, ishlash usullarini misollar keltirish bilan yoritdim. Shu bilan birga qalamda ishlashga doir bir nechta misollarni ko`rsatdim. Men o`z kurs ishimda oldimga qo`ygan maqsadimga erishdim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Islom Karimov YUKSAK MA`NAVIYAT – YINGILMAS KUCH
Toshkent “Ma`naviyat” 2008
2. O`zbekiston Respublikasining “Ta’lim to`g`risida”gi qonuni. –T., 1997.
3. O`zbekiston Respublikasining Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. T., 1997.
4. O`zbekiston Respublikasining Davlat ta’lim standarti, T.2003.
5. B.Boymetov Qalamtasvir T–2006
6. B.Z. Azimova natyurmort tuzish va tasvirlash T–1984
7. S. Abdurasulov B.Boymetov N.Tolipov Tasviriy san`at T–2006
8. S. Abdurasulov B.Boymetov Chizmatasvir T–2004
9. Ten N.D. gips modellarining rasmi T–1994
10. Ростовцев Н.Н. Учебный рисунок М–1984